

LAUSUNTO

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Komission tiedonanto tekijänoikeusjärjestelmän uudistamistavoitteista

Effi - Electronic Frontier Finland ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunnon valtioneuvoston selvityksestä, joka koskee komission tiedonantoa tekijänoikeusjärjestelmän uudistamisesta (E 1/2016 vp). Effi on perustettu edistämään perusoikeuksien toteutumista sähköisessä viestinnässä sekä tasapainoisempaa tekijänoikeusjärjestelmää. Effin mielestä tekijänoikeuksia ei pidä laajentaa harkitsemattomasti ottamatta teosten käyttäjien oikeuksia huomioon.

Tausta

Teosten käyttäjiä ovat niin yksityishenkilöt, yritykset, kirjastot, arkistot, tutkijat kuin järjestötkin. Nykyisessä digitaalitaloudessa ja tietoyhteiskunnassa tekijänoikeus koskettaa jokaisen arkipäivää, esimerkiksi sitä mitä sosiaalisessa mediassa saa ja ei saa tehdä, ja sitä, mitä teoksia missäkin maassa asuva pääsee käyttämään ja minkälaisin ehdoin. Tekijänoikeusjärjestelmää ei enää voi käsitellä pelkästään musiikki-, elokuva- ja kustannusalan edunvalvontakysymyksenä, vaan sitä on katsottava laajasti tietoyhteiskunnan peruskysymyksenä sekä yleiset että yksityiset edut huomioiden.

Nyt valiokunnassa pidettävän kuulemisen kutsulista osaltaan osoittaa, että näkökulma on edelleen liian kapea. Kuulemiseen ei ole kutsuttu käyttäjien edustajista tutkijoiden, kirjastojen eikä arkistojen edustajaa, kuten ei myöskään erilaisia sosiaalisen median ja muita teosten käyttöpalveluita tarjoavien yritysten eikä teleyritysten edustajia. Niin paljon kuin pelialasta puhutaan Suomen talouden yhtenä valopilkkana, kuulemiseen ei ole kutsuttu pelialan edustajaa. Ei ole kutsuttu myöskään näkö- ja kuulovammaisten edustajaa, vaikka heitä koskevat kysymykset ovat keskeisessä osassa puheena olevassa tekijänoikeusjärjestelmän uudistamishankkeessa. Sen sijaan on kutsuttu kolme musiikkialan edustajaa. Effin ensimmäinen suositus onkin, että kuulemista laajennettaisiin edellä mainittujen alojen edustajilla.

Tekijänoikeusjärjestelmän uudistaminen EU-tasolla

Vuodenvaihteessa 2013–2014 Euroopan komissio järjesti kuulemiskierroksen tekijänoikeusjärjestelmän uudistamistarpeista.¹ Siihen vastasi yli 11 000 kansalaista ja järjestöä. Kuulemiskierros paljasti selkeitä jakolinjoja. Erityisesti tavalliset ihmiset ja niin kutsutut institutionaaliset käyttäjät kuten kirjastot ja tutkimuslaitokset, sekä jossain määrin myös

1 http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/index_en.htm

verkossa palveluja tarjoavat yritykset, vaativat tekijänoikeusjärjestelmän uudistamista.² Nämä vastaajat:

- haluavat parantaa teosten rajat ylittävää saatavuutta Euroopassa
- haluavat, että pelkkää linkittämistä teoksiin ei pidettäisi tekijänoikeudellisesti merkittävänä toimintana
- pitävät ongelmana, että e-kirjojen sekä digitaalisen musiikin, elokuvien ja pelien varsinainen omistaminen ja esimerkiksi luovuttaminen tai myyminen käytettynä toiselle henkilölle on estetty erilaisilla kopiointisuojuuksilla, jotka rajoittavat laillista yksityistä kopiointia ja muuta laillista yksityistä käyttöä
- pitävät tekijänoikeuden nykyisiä suoja-aikoja liian pitkinä
- haluavat vahvistaa teosten käyttäjien oikeuksia eli niin sanottuja reilun käytön periaatteita
- haluavat helpottaa teosten kirjasto- ja arkistokäyttöä
- haluavat helpottaa kirjastojen ja arkistojen tietokantojen digitointia ja rajat ylittävää saatavuutta
- haluavat helpottaa teosten käyttöä opetus- ja tutkimustarkoituksiin (esim. big data -hankkeet)
- haluavat helpottaa vammaisten mahdollisuuksia käyttää teoksia
- eivät erityisesti suosi siviili- tai rikosoikeudellisia piratismista epäiltyihin yksityishenkilöihin kohdistuvia rankaisutoimenpiteitä
- haluavat toteuttaa edellä mainittuja uudistuksia EU-tasoisella sääntelyllä.

Sen sijaan erityisesti julkaisijat (levy-, elokuva-, tv- ja radioyhtiöt yms.), tekijänoikeusjärjestöt ja vähemmässä määrin myös tekijät ja esittäjät eivät pidä edellä mainittuja ongelmia lainkaan ongelmina, eivätkä halua tehdä mitään edellä mainittuja muutoksia.

Euroopan parlamentti nimitti 13.10.2014 vihreän puolueryhmän varapuheenjohtaja Julia Redan valmistelemaan raporttia tekijänoikeusjärjestelmän uudistamistarpeista. Julia Redan raportissa esitettiin samoja muutoksia, joita tavalliset ihmiset, kirjastot, tutkijat ja monet yritykset olivat toivoneet kuulemiskierroksella. Osa näistä muutostoiveista vesitettiin parlamentin käsitellessä raporttia. Kuitenkin myös 9.7.2015 hyväksytyyn parlamentin lopulliseen päätöslauselmaan (2014/2256(INI)) tuli lukuisia muutosvaatimuksia, jotka vastaavat kuulemiskierroksella ilmaistua laajaa kansalaismielipidettä. Parlamentti hyväksyi raportin ylivoimaisella enemmistöllä (445

---

² Komission raportti, heinäkuu 2014: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf

Julia Reda 12.8.2014: <https://juliareda.eu/2014/08/the-european-copyright-divide/>

ääntä puolesta, 65 ääntä vastaan).³

Samaan aikaan muutoksia valmisteltiin myös komissiossa osana digitaalisia sisämarkkinoita koskevaa hanketta. Euroopan komission puheenjohtaja Jean-Claude Juncker antoi 1.11.2014 varapuheenjohtaja Andrus Ansipille tehtäväksi "ottaa kunnianhimoisia askelia kohti digitaalisia sisämarkkinoita, etenkin -- uudistamalla tekijänoikeussäännöksiä meneillään olevan digitaalisen vallankumouksen mukaisesti".⁴ Nyt käsiteltävänä oleva 9.12.2015 annettu komission tiedonanto, Tavoitteena nykyaikainen, eurooppalaisempi tekijänoikeusjärjestelmä (COM/2015/0626), on komission reaktio uudistusvaatimukseen ja Euroopan parlamentin päätöslauselmaan.

Komission tiedonanto suhteessa parlamentin päätöslauselmaan

Euroopan parlamentin 9.7.2015 hyväksymässä päätöslauselmassa kiinnitettiin huomiota useisiin uudistustarpeisiin. Effi pitää kaikkia jäljempänä mainittavia Euroopan parlamentin tukemia muutostavoitteita hyvinä ja kannatettavina. Valitettavasti komission 9.12.2015 annetussa tiedonannossa vastataan parlamentin uudistusvaatimukseen vain osittain.

(Jäljempänä kappalenumerot viittaavat parlamentin päätöslauselmaan ja sivunumerot komission tiedonantoon.)

Maarajoitukset

Sisällöt ovat usein käytettävissä eri tavoin eri maista, sillä erilaiset maarajoitukset ovat laajasti käytössä ja levitysoikeudet pitää hankkia joka maahan erikseen. Näistä rajoituksista pois pääseminen olisi ensiarvoisen tärkeää digitaalisten sisämarkkinoiden kannalta. Digitaalisten sisämarkkinoiden peruseriaatteen pitäisi olla, että kaikkialla EU-alueella on saatavilla samat sisällöt. Tavoitteeksi pitäisi ottaa maarajoitusten poistaminen kokonaan, ja että teosten lisensoinnissa olisi yhden luukun periaate, jonka mukaan yhdessä EU-maassa lisensoitu teos olisi käytössä samalla kaikissa EU-maissa.

Parlamentti kehotti komissiota "ehdottamaan asianmukaisia ratkaisuja, joilla parannetaan kuluttajien mahdollisuutta käyttää palveluja ja tekijänoikeudella suojattua sisältöä valtioiden rajojen yli" ja "tukee aloitteita, joiden tavoitteena on parantaa laillisesti hankitun ja laillisesti saataville asetetun sisällön verkkopalvelujen siirrettävyyttä EU:ssa" (kappaleet 9 ja 15).

Komission mukaan "lopullinen tavoite on taata kaikentyyppisen sisällön täydellinen valtioiden rajat ylittävä saatavuus koko Euroopassa" (s. 6). Tavoite on hyvä, mutta komissio esittää vain yhden konkreettisen keinon, "ehdotuksen asetukseksi verkkosisältöpalvelujen siirrettävyydestä". Ehdotus ratkaisisi sen ongelman, että ihmiset eivät voi käyttää suosittuja verkkopalveluita, joista ovat maksaneet, silloin kun ovat esimerkiksi matkalla toisessa EU-maassa. Ehdotus ei kuitenkaan ratkaise laajempaa ongelmaa, joka on se, että levitysoikeudet on ylipäänsä EU:ssa jaettu 28 eri markkina-alueeseen. Komission lopullinen tavoite onnistuu vasta kun tähän puututaan, mutta komissio ei ole uskaltanut esittää siihen riittäviä keinoja.

³ Parlamentin päätöslauselma 9.7.2015: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0273+0+DOC+XML+V0//FI>
<https://juliareda.eu/copyright-evaluation-report/>

⁴ http://ec.europa.eu/commission/sites/cwt/files/commissioner_mission_letters/ansip_en.pdf

Tekijänoikeudesta vapaat teokset ja vapaa lisensointi

Parlamentti kannusti komissiota parantamaan vapaasti käytettävien teosten (ns. public domain) saatavuutta ja tarkentamaan niiden määritelmää EU-tasolla, sekä "selvittämään, missä määrin oikeudenhaltijoille voitaisiin antaa vapaus luopua käyttöoikeuksistaan ja asettaa teoksensa kokonaan tai osittain yleisesti saataville" (vrt. Creative Commons -lisensointi) (kappale 31).

Komissio on jättänyt tämän asiakokonaisuuden huomiotta.

"Reilu käyttö" ja kuluttajien oikeudet

"Reilun käytön" (fair use) säännökset mahdollistaisivat laajemman fani- ja remix-kulttuurin sekä teosten käytön taiteellisessa, tieteellisessä ja yhteiskunnallisessa ilmaisussa ja keskustelussa. Tämä on esimerkiksi verkossa sosiaalisen median palveluja tarjoavien yritysten edun mukaista, sillä käyttäjien sosiaaliseen mediaan luomasta sisällöstä (user-generated content) merkittävä osa sisältää toisten tekemien teosten hyväntahtoista ja epäkaupallista uudelleenkäyttöä.

Parlamentti kehotti komissiota helpottamaan teosten kirjasto- ja arkistokäyttöä sekä käyttöä opetus- ja tutkimustarkoituksiin ja datan automaattista analysointia (kappaleet 38, 49, 51, 53, 54). Parlamentti esitti muitakin reilun käytön poikkeuksia koskien esimerkiksi fani- ja remix-kulttuuria ja parodiaa, vaati laillisen yksityiskopioinnin sääntelyn selkeyttämistä, totesi, että "tekijänoikeusjärjestelmästä puuttuu hyvin usein kuluttajien oikeuksien käsite", ja kehotti komissiota "kehittämään joukon selkeitä ja kattavia kuluttajien oikeuksia" (kappaleet 42, 47, 58, 67).

Komissio esittää opetus- ja tutkimuskäytön helpottamista. Tavoitteena on tehdä näiden säännösten soveltamisesta jäsenvaltioille pakollista (s. 9). Tavoitteena on kuitenkin vain tilanteen "selkeyttäminen", eikä komission kanta kuulosta siltä, että mitään merkittävää helpotusta olisi tulossa. Erityisesti tutkimuskäytön helpottamisen osalta komission tavoite jää hyvin vaatimattomaksi.

Komissio on tehnyt ehdotuksen kuluttajansuojan parantamisesta digitaalisten hyödykkeiden kaupassa.⁵ Nämä pistemäiset ehdotukset eivät vastaa parlamentin esittämää vaatimusta "selkeiden ja kattavien kuluttajan oikeuksien" (esim. "reilu käyttö", fair use) kehittämisestä tekijänoikeusjärjestelmään.

Oikeus lailliseen yksityiskopiointiin

Parlamentti korosti, että oikeutta lailliseen yksityiskopiointiin ja muuhun lailliseen yksityiskäyttöön ei pitäisi rajoittaa teknisesti eikä pelkillä sopimusehdoilla (kappaleet 57 ja 61). Tällä hetkellä näitä oikeuksia rajoitetaan huomattavasti. Aiemmin esimerkiksi VHS-videoiden aikana televisio-ohjelmia pystyi kuka tahansa tallentamaan itselleen. Nykyisistä netti-tv-palveluista tällainen laillisten kopioiden tekeminen on yleensä teknisesti estetty tai sitä on vähintäänkin vaikeutettu.

Komissio on jättänyt tämän asiakokonaisuuden huomiotta.

---

5 Komission lehdistötiedote 9.12.2015: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6264_fi.htm

Laillisesta käytöstä perittävät korvaukset

Parlamentti muistutti, että teosten laillisesta yksityiskäytöstä perittäviä korvauksia, siis vastaavia kuin yksityisen kopioinnin hyvitysmaksu, pitäisi käyttää vain silloin kun tällaisen laillisen käytön arvellaan aiheuttavan todellista vahinkoa oikeudenhaltijoille (kappale 57). Tällä parlamentti viittasi muun muassa eräissä EU-maissa annettuihin säädöksiin, joissa tietoa yhteen kokoavilta palveluilta, kuten uutissyötesivustoilta, jotka toimivat sitaattioikeuden puitteissa ja linkittämällä, pitäisi periä erilaisia maksuja. Suomessa näistä hankkeista on uutisoitu "Google-verona".⁶ Parlamentti siis suhtautuu kielteisesti laillisesta käytöstä vaadittavien korvausten laajentamiseen.

Komissio ei sulje pois "Google-veroa" ja esittää, että verkkopalvelujen (erityisesti hosting-palvelut) vastuuvapautta pitäisi ehkä rajoittaa (s. 10-11). Tämä lisäksi palveluntarjoajille koituvaa sääntely- ja maksutaakkaa, eikä sitä voi pitää digitaalisten sisämarkkinoiden yleisten tavoitteiden mukaisena.

Yleiset tavoitteet

Parlamentti painotti yleisluontoisesti, että "oppimateriaalin ja kulttuurihyödykkeiden saatavuuden parantaminen on äärimmäisen tärkeää tietoon perustuvan yhteiskunnan kehittämiseksi", ja että "on tärkeää parantaa tekijänoikeusjärjestelmän selkeyttä ja avoimuutta tekijänoikeuksien käyttäjien kannalta, erityisesti käyttäjien luoman sisällön ja tekijänoikeusmaksujen osalta" (kappaleet 50 ja 60).

Komissio "pohtii" avoimuuden lisäämistä tekijänoikeusmaksujen osalta (s. 12), muttei esitä sellaisia laajakantaisempia muutoksia, joita parlamentti on vaatinut.

Komission tiedonannon myönteisin ehdotus on ajatus myynnistä poistuneiden teosten digitoinnin helpottamisesta (s. 5-6). Tämä viittaa siihen ongelmaan, että monia vanhoja teoksia, joiden tekijänoikeus on edelleen voimassa, ei ole kuitenkaan kaupallisesti kannattavaa pitää myynnissä tai muutoin saatavilla. Yleishyödylliset tahot, jotka haluaisivat parantaa näiden teosten saatavuutta epäkaupallisista lähtökohdista, törmäävät ongelmiin levitysoikeuksien hankkimisessa.

Suomessa tämäntyyppiseen ongelmaan on puututtu hiljattain lainsäädännöllä, joka mahdollistaa vanhojen lehti-, televisio- ja radioaineistojen asettamisen saataville (tekijänoikeuslain 25 g §). Tältä pohjalta onkin kummallista, että Suomi suhtautuu tähän tavoitteeseen "varauksellisesti" (perusmuistio, s. 2). Myynnistä poistettujen teoksien saatavuuden parantaminen on kannatettavaa, kunhan se ei tarkoita sääntelyn monimutkaistumista.

Kokonaisuutena komission tiedonanto on vain vesitetty versio parlamentin päätöslauselmasta.⁷ Joihinkin parlamentin esille nostamiin uudistustarpeisiin on reagoitu, mutta useat jätetty kokonaan huomiotta tai huomioitu vain osittain. Komission tiedonanto ei missään tapauksessa ole "kunnianhimoinen askel" kohti "digitaalisen vallankumouksen" huomioimista, vaan edustaa ennemminkin musiikki- ja elokuva-alan muutosvastarintaa ja niiden kapeaa edunvalvontanäkökulmaa. Komission tiedonannon pohjalta ei pystytä luomaan kunnollisia digitaalisia sisämarkkinoita, eikä siten saada myöskään toivottua talouskasvua.

⁶ Tivi 31.10.2014: <http://www.tivi.fi/Arkisto/2014-10-31/Google-vero-astuu-voimaan-Espanjassa-vuonna-2015-3150069.html>

⁷ Julia Reda 9.12.2015: <https://juliareda.eu/2015/12/eu-copyright-reform-scorecard/>

Kaupallisiin oikeudenloukkauksiin keskittyminen

Komission aikoo arvioida tekijänoikeuksien siviili- ja rikosoikeudellisen valvonnan keinoja. Komissio aikoo keskittyä "kaupallisen mittakaavan oikeudenloukkauksiin" (s. 13). Opetus- ja kulttuuriministeriön perusmuistion mukaan Suomi "tukee täytöntöönpanon kohdistamista taloudellisesti merkittäviin tekijänoikeuden rikkomuksiin" (perusmuistio, s. 2). Tämä on sinänsä kannatettava painotus.

Etenkin musiikki- ja elokuva-ala ovat edelleen keskittyneet tavallisiin ihmisiin kohdistuvaan piraattijahtiin. Tässä ei ole kyse kaupallisen mittakaavan oikeudenloukkauksista. Musiikki- ja elokuva-alan toimijat lähettävät Suomessa tavallisille ihmisille vuosittain satoja kiristyskirjeitä, joissa vaaditaan maksamaan rahaa vastineeksi siitä, ettei heitä haasteta oikeuteen epäilystä nettipiratismista. Sen sijaan peliala on keskittynyt liiketoimintamallien kehittämiseen. Pelialalla yksityishenkilöiden harjoittamaa epäkaupallista nettipiratismia ei pidetä enää samalla tavalla ongelmana.

Euroopan unioni ei ole tähänkään saakka vaatinut rikosoikeudellisten keinojen käyttöä epäkaupallisiin oikeudenloukkauksiin, eikä myöskään tarkasti säännelty siviilioikeudellisista toimenpiteistä. Komission esittämä painottuminen kaupallisten loukkauksien valvontaan ei siten ole varsinainen linjanmuutos. Jos oikeudenloukkauksiin puuttuminen todella halutaan keskittää vain merkittävän taloudellisen mittakaavan loukkaustapauksiin, tämä edellyttää kansallisia lakimuutoksia.

Suomen kanta

Komission pitäisi antaa säädösesityksiä, jotka vastaisivat riittävästi Euroopan parlamentin päätöslauselmassa esitettyihin tekijänoikeusjärjestelmän uudistustarpeisiin. Jos komission esitykset jäävät liian vaatimattomiksi, voi asian käsittely parlamentissa vaikeutua ja viivästyä. Tämä uhkasi digitaalisten sisämarkkinoiden toteuttamisen tavoitteita ja aikataulua.

Opetus- ja kulttuuriministeriön perustelumuistiossa esitetty Suomen kanta on pääpiirteissään hyvä, mutta komission tiedonannon tapaan liian varovainen. Suomen tulisi tukea EU:n digitaalisten sisämarkkinoiden kehittämistä vahvemmillä linjauksilla.

Effi esittää, että talousvaliokunta yhtyisi valtioneuvoston kantaan, korostaen kuitenkin seuraavia näkökohtia:

- Komission esitykset ovat vaatimattomia ja varovaisia ottaen huomioon tietoyhteiskunnan ja digitaalitalouden tulossa olevat suuret muutokset.
- Komissiota on rohkaistava laajakantoisempiin avauksiin erityisesti teosten rajat ylittävän käytön helpottamisen ja kuluttajien oikeuksien ("reilu käyttö", fair use) parantamisen osalta.
- Myynnistä poistettujen teosten saatavuuden parantaminen on kannatettavaa, kunhan se ei tarkoita sääntelyn monimutkaistumista.
- Verkkoalustojen (erityisesti hosting-palvelut) tarjoajien vastuuta ja sääntelytaakkaa ei pidä kasvattaa.

- Tekijänoikeuksien soveltamisala on riittävän laaja, eikä sitä tule laajentaa. Sen sijaan tekijänoikeuden poikkeukset eli käyttäjien oikeudet kaipaavat laajentamista.
- Komissiota on kehotettava ottamaan paremmin huomioon Euroopan parlamentin 9.7.2015 antamassa päätöslauselmassa esitetyt tekijänoikeusjärjestelmän uudistamistavoitteet.

Effi ry:n puolesta

Ahto Apajalahti
Hallituksen jäsen